

Anna Kuśmierek

Nauczyciel języka polskiego jako obcego
i nauczyciel przedmiotów ekonomicznych

PONOSZENIE PORAŻEK SPOSOBEM NA ZDOBYWANIE WIEDZY

Słowa kluczowe: porażka, sukces, inteligencja lingwistyczna, inteligencja logiczno-matematyczna, inteligencja muzyczna, inteligencja cielesno-kinestetyczna, inteligencja wizualno-przestrzenna, inteligencja przyrodnicza, inteligencja interpersonalna

Keywords: failure, success, linguistic intelligence, logical-mathematical intelligence, musical intelligence, bodily-kinesthetic intelligence, visual-spatial intelligence, naturalistic intelligence, interpersonal intelligence

Streszczenie

Celem artykułu jest obrona tezy, że przepracowana porażka wpływa na rozwój człowieka poprzez poznanie siebie i zgłębienie wiedzy w tym zakresie, w którym nie jest ona wystarczająca. W artykule pojawia się informacja, że porażki nie da się uniknąć, dlatego od dziecka człowiek powinien być uczony percepcji jej jako zjawiska naturalnego. Warto uczyć dzieci postrzegania porażki jako zjawiska również pozytywnego, a nie tylko negatywnego. Kształcąc dzieci i młodzież powinno się zapewnić im rozwój, dostosowując metody pracy do ich możliwości i uzdolnień.

Nauczyciel, ucząc dzieci i młodzież akceptowania porażek, powinien wdrażać różne metody edukacyjne. Współczesny model pracy z dziećmi i młodzieżą oferowany przez literaturę branżową prezentuje sposób pracy z uczniem zdolnym oraz uczniem z problemami edukacyjnymi. Nie opracowuje się metod pracy z uczniem przeciętnym. Poza tym model pracy z uczniem jest sporządzony tak, by efektem było osiągnięcie przez niego sukcesu. Opracowania te sugerują, że porażka jest zjawiskiem wyłącznie negatywnym, a sukces pozytywnym.

W artykule zwraca się również uwagę na czerpanie wiedzy z porażki, która uczy radzenia sobie w dorosłym życiu.

Summary

The aim of the article is to defend the thesis that the worked through failure affects the development of a person through getting to know oneself and exploring the knowledge in the area where it is insufficient. The article states that failure is unavoidable, therefore from childhood a person should be taught to perceive it as a natural phenomenon. It is worth teaching children to see failure as a positive phenomenon as well, not just a negative one. When teaching children and young people, one should ensure the child's development by adapting the methods of work to the student's abilities and talents.

A teacher, teaching children and youth to accept failure, should implement various educational methods. The contemporary model of working with children and youth offered by professional literature, presents a way of working with gifted students and students with educational problems. Methods of working with an average student are not developed. Besides, the model of working with a student is designed to result in his/her success. These studies suggest that failure is only a negative phenomenon, and that success is a positive one.

The article also highlights learning from failure, which teaches coping skills for adult life.

Wprowadzenie

Słownik języka polskiego PWN definiuje porażkę jako znaczące niepowodzenie¹, natomiast sukces jako pomyślne zakończenie jakiegoś działania czy osiągnięcie planowanego celu². Porównując objaśnienie tych terminów, łatwo zauważyć, że porażka jest postrzegana jako zjawisko negatywne, a sukces jako pozytywne. Celem artykułu jest zachęcenie do interpretowania niepowodzenia w inny sposób, niż mówią o tym standardy. Chodzi o definiowanie porażki w zakresie rozwoju człowieka jako mobilizację do dalszej pracy i nauki.

Nauczyciel, wykonując swój zawód, powinien być świadomy, że ucząc należy dostrzec potrzeby dziecka, zapewnić mu warunki rozwoju, pamiętając przy tym o możliwościach i talentach ucznia. Praca z dziećmi i młodzieżą mającymi trudności w nauce i uzdolnionymi doczekała się mnóstwa opracowań zawierających rozwiązania, które nauczyciele mogą wdrożyć w dydaktyce. Współczesna szkoła najczęściej koncentruje się na rozwijaniu umiejętności uczniów, osiągających zauważalne sukcesy. Zalicza się do nich oceny celujące z przedmiotów szkolnych i czołowe miejsca w konkursach przedmiotowych.

¹ <https://sjp.pwn.pl/sjp/porazka;2505221.html> [dostęp 12.04.2022].

² <https://sjp.pwn.pl/sjp/sukces;2576536.html> [dostęp 12.04.2022].

Wspierany jest również pomocą psychologiczno-pedagogiczną uczeń z trudnościami w nauce. Uczeń przeciętny natomiast jest pomijany. Ogromne znaczenie w takim funkcjonowaniu szkół mają ich rankingi. Placówki edukacyjne osiągają najlepsze wyniki głównie dzięki uczniom utalentowanym. Stąd też szkoły w procesie kształcenia kładą ogromny nacisk na doskonalenie umiejętności najzdolniejszych dzieci. Działanie to zachęca najlepszych uczniów, aby aplikować do szkół zajmujących czołowe miejsca rankingowe. W konsekwencji mamy w tej sytuacji do czynienia z zawodami, a nie z nauką. Praca z uczniem zdolnym jest czasochłonna. W tej sytuacji na edukowanie dzieci i młodzieży z trudnościami w nauce lub przeciętnymi nauczyciel nie ma już czasu.

Uczniowie obawiają się ponoszenia porażek. Taka postawa jest efektem wielu czynników. Jednym z nich jest ochrona dzieci i młodzieży przez osoby dorosłe przed niepowodzeniami. Kierują się oni troską, której przyczyną jest stworzenie uczniowi lepszego dzieciństwa niż sami mieli. Lęk przed porażką ma swoje źródło również w panującym współcześnie „kulcie sukcesu”, który zmusza młode pokolenie do osiągania najlepszych efektów natychmiast. Dzieci i młodzież zauważają, że osoby, które osiągają sukcesy, mogą liczyć na uznanie i podziw w społeczeństwie. Stąd młodym ludziom bardziej zależy na sukcesach dlatego, że czerpią z nich satysfakcję i podnoszą samoocenę, a nie dlatego, że robią coś dla siebie. Obawa przed porażkami i pogoń za sukcesami ma swoje źródło również w naśladowaniu zachowań osób dorosłych. Dodatkowo dążenie do osiągnięcia celu za wszelką cenę i chęć dorównania osobom, które ten cel osiągnęły, prowadzą do zwiększonego stresu w sytuacji, kiedy dziecko ponosi porażkę. Następstwem tego może stać się blokada przed uczestnictwem w kolejnych przedsięwzięciach. Z kolei lęk przed niepowodzeniem wyuczony w dzieciństwie może stanowić w życiu człowieka dorosłego blokadę przed podejmowaniem wyzwań zawodowych czy osobistych.

Celem artykułu jest zaprezentowanie argumentów, że warto doświadczać porażek, ponieważ są one szansą rozwoju człowieka.

Współczesny model pracy z uczniem

Specjaliści, opracowując współczesne modele pracy z uczniem, stawiają sobie za cel przygotowanie nauczycieli do właściwego rozpoznawania uzdolnień uczniów i tworzenia odpowiednich warunków do ich rozwijania. W pracy z dzieckiem zdolnym należy koncentrować się na indywidualnym podejściu poprzez przekazywanie treści w sposób dostosowany do prawidłowo rozpoznanych potrzeb ucznia. Opracowanie modelowego systemu pracy z uczniem

zdolnym jest niezbędne w każdej polskiej szkole. Może on wpłynąć na rozwijanie możliwości dzieci i młodzieży. Literatura przedmiotu, opisując model pracy z uczniem zdolnym, potwierdza, że jest on pomocny w procesie kształcenia. Specjaliści doszli do takich wniosków na podstawie obserwacji tej grupy dzieci. Zauważa się, że chcą się one rozwijać przez edukację³. Literatura fachowa wyraźnie koncentruje się na uczniu zdolnym. Jeśli chodzi o zastosowanie w praktyce modelu pracy z dzieckiem z problemami edukacyjnymi, publikacje również dysponują szeregiem wzorców, które w praktyce mogą być wykorzystywane przez nauczycieli. W literaturze branżowej nie udostępnia się opracowań modeli pracy z uczniem przeciętnym. Badania pokazują, że ta grupa dzieci i młodzieży stanowi aż 2/3 społeczności uczniowskiej. Dlatego brak opracowań schematów pracy dla dziecka przeciętnego jest poważnym niedopatrzeniem. Analizując modele pracy z uczniem udostępniane nauczycielom, nietrudno zauważyć, że nie poświęca się uwagi porażce. Opracowania informują jedynie, jak pomóc dziecku, żeby osiągało sukcesy lub żeby było ich więcej.

Szkola stanowi główne miejsce wychowania dzieci i młodzieży. Z tego powodu ma ona duży wpływ na rozwój człowieka. Współczesna szkoła jest na tyle przyjazna i tolerancyjna, że różne zewnętrzne czynniki wpływające na kształtowanie osobowości człowieka utrudniają nauczycielowi pracę dydaktyczną i wychowawczą⁴. Jest to jedna z przyczyn utraty autorytetu nauczyciela. Problematyzuje to pełnienie przez niego roli dydaktycznej i wychowawczej. Podejmując się nauczania dzieci radzenia sobie z porażkami, nauczyciel może spotkać się z oporem.

Współczesna szkoła popełnia szereg błędów w kwestii dydaktycznej i wychowawczej. Jednym z nich jest przychylne podejście do ucznia zdolnego i bierne do ucznia przeciętnego. W efekcie porażka jest postrzegana przez dzieci i młodzież wyłącznie negatywnie. Uczeń nie dowiaduje się przez takie działanie, że z porażki można nauczyć się czegoś pozytywnego i rozwijać wiedzę. Dziecko, któremu zdobywanie wiedzy sprawia trudności, na pewnym etapie postanawia się wycofać, ponieważ stwierdza, że inni uczniowie są lepsi. Na skutek opisanych działań nie dąży ono do zrozumienia przekazanego przez nauczyciela materiału. Pojawia się wówczas niechęć do przedmiotu, a nawet pedagoga. Jest to ewidentna porażka ucznia, która nie rozwija jego wiedzy. Gdyby miał on szansę przedyskutowania z nauczycielem przyczyny niepowodzenia – zrozumiałby, że warto z pojawiającym się problemem popracować

³ I. Fechner-Sędzicka, *Model pracy z uczniem zdolnym w szkole podstawowej*, Warszawa 2013, s. 8.

⁴ M. Cichosz, *Pedagogika społeczna. Zarys problematyki*, Kraków 2014, s. 77.

w przyszłości i można się z niego wiele nauczyć. Zaprezentowana sytuacja odnosi się również do ucznia przeciętnego. Błędy dydaktyczno-wychowawcze są popełniane także w momencie, gdy porażki doświadczą uczeń zdolny. Nauczyciel ocenia wówczas niepowodzenie dziecka jako sygnał, że trzeba zrobić wszystko, co mu pomoże następnym razem osiągnąć sukces. Takie koncentrowanie się na osiągnięciu sukcesu za wszelką cenę sprawia, że uczeń, doświadczając niepowodzenia, nie dąży do samorozwoju, lecz do wygranej. Korzystniej jest, jeśli dydaktyk jak najwcześniej uświadomi dziecku, że porażki w życiu człowieka są czymś nieuniknionym. Powinien także wytłumaczyć uczniowi, że ocenianie w życiu człowieka ma miejsce zarówno na etapie szkolnym, jak i zawodowym, a wyniki nie zawsze będą pozytywne.

Nauczyciel, wykonując pracę dydaktyczno-wychowawczą powinien uświadomić sobie, że każdy uczeń posiada indywidualny profil zdolności. Wpływają na niego te rodzaje inteligencji, które są u dziecka najsilniejsze. Istnieją uczniowie posiadający zarówno kilka rodzajów inteligencji, jak i tacy, u których wyraźnie dominować będzie jeden. Modele pracy z dzieckiem prezentowane szkołom wprawdzie zachęcają do indywidualnej pracy z nim, ale poprzez rozwijanie jego mocnych stron, by osiągnął sukces⁵. Udostępniane schematy zachęcają również nauczyciela, aby dążył do zwiększenia poziomu wiedzy ucznia z trudnościami edukacyjnymi. Literatura nie publikuje wzorców pracy z uczniem przeciętnym. Edukacja stanowi ważny etap rozwoju człowieka. Jest następstwem zaspokajania potrzeb związanych z przygotowaniem ludzi do pracy zawodowej, do radzenia sobie w życiu osobistym, gospodarczym i społecznym⁶. Z tego powodu dziecko powinno mieć świadomość, że w życie wpisane są porażki. Publikowane modele nauczania zachęcają do indywidualnej pracy z dzieckiem, jednak nie uwzględniają edukowania, że porażki są naturalnym zjawiskiem. Mentalne przygotowanie młodego człowieka do tego faktu jest rolą szkoły. Zgodnie z publikowanymi modelami należy się koncentrować na takiej pracy z dzieckiem, która pozwoli mu być lepszym – w przypadku ucznia z trudnościami edukacyjnymi, a najlepszym – w grupie rówieśniczej w przypadku ucznia zdolnego.

Wzorzec indywidualnej pracy z uczniem zakłada, że nauczyciel powinien dostosować styl pracy do każdego ucznia, któremu nauka sprawia trudności. Dodatkowo dydaktyk powinien wprowadzić metodę edukowania zgodną ze sposobem uczenia się każdego dziecka w klasie. Chcąc dostosować sposób

⁵ I. Fechner-Sędzicka, *op. cit.*, s. 12.

⁶ M. Szymański, *Socjologia edukacji. Zarys problematyki*, Kraków 2013, s. 7.

pracy do każdego ucznia indywidualnie, nauczyciel musi określić rodzaj jego inteligencji na etapie planowania zajęć. Wśród typów inteligencji wyróżnia się:

- inteligencję lingwistyczną, która obejmuje zdolność do wyrażania myśli w formie literackiej czy poprawności używania języka;
- inteligencję logiczno-matematyczną, która pozwala widzieć związki przyczynowo-skutkowe, ułatwia logiczne myślenie;
- inteligencję muzyczną, która jest zdolnością do rozpoznawania dźwięków, rytmów, komponowania;
- inteligencję cielesno-kinestetyczną, która odpowiada za koordynację ruchową czy zdolność do zapamiętywania przez działanie;
- inteligencję wizualno-przestrzenną, która odpowiada za zdolność do interpretacji wykresów, grafik, rysunków;
- inteligencję przyrodniczą, która pozwala zrozumieć środowisko przyrodnicze;
- inteligencję intrapersonalną, która pozwala na rozumienie samego siebie, autorefleksję i autoanalizę;
- inteligencję interpersonalną, która pomaga w rozwiązywaniu konfliktów, prowadzeniu negocjacji, czy rozumieniu uczuć innych osób⁷.

Model indywidualnej pracy z dzieckiem uwzględniający rozpoznanie typów inteligencji to bardzo dobra metoda dydaktyczna. Nie jest jednak możliwy do realizacji w polskiej szkole. W około trzydziestoosobowych oddziałach klasowych trudno dostosować sposób pracy do każdego ucznia. Stąd też nauczyciele koncentrują swoją uwagę na dzieciach zdolnych lub mających trudności w nauce. Dla uczniów przeciętnych nie mają czasu i fizycznej możliwości, by w pełni realizować opisywany model indywidualnej pracy dydaktyczno-wychowawczej. Osobą, która opracowała rodzaje inteligencji dziecka, jest amerykański psycholog Howard Gardner. Swoją teorię określa on terminem inteligencja wieloraka. Zdaniem Gardniera szkoła skupia swoją uwagę przede wszystkim na uczniach wyposażonych w inteligencję językową i logiczno-matematyczną. Dzieci wyposażone w inne rodzaje inteligencji są przez nauczycieli postrzegane jako mniej zdolne. Gardner zauważa, że tym drugim uczniom również należy poświęcić dużo uwagi. Jako osoby dorosłe urozmaicają nasz świat, ponieważ są wśród nich: przyrodnicy, architekci czy też artyści, będący przedstawicielami różnych dziedzin⁸. Spostrzeżenia Gardniera odzwierciedlają realia współczesnej polskiej szkoły. Docenianie uzdolnień z różnych dziedzin powinno być podstawą w edukacji. W celu rozpoznania talentów uczniowie muszą zmierzyć się z porażkami. Tylko w ten sposób można poznać ich mocne i słabe strony. Przeżyte porażki pozwolą określić i rozwijać ich typ inteligencji.

⁷ I. Fechner-Sędzicka, *op. cit.*, s.11.

⁸ *Ibidem*.

Współczesny model pracy z uczniem zakłada organizowanie pracy opartej na czterech zasadach. Pierwsza zasada zwraca uwagę, że każdy uczeń jest inny, czego świadomość zmusza nauczyciela do dostosowania metod pracy zarówno do poziomu zdolności, jak i zainteresowań ucznia i jego sposobu uczenia się. Z kolei druga informuje, że dziecko uczy się najchętniej wtedy, gdy nauka sprawia mu radość. Trzecie założenie wskazuje, że uczenie się przynosi efekty wtedy, gdy w edukowaniu wykorzystywane są realne problemy. Natomiast czwarta reguła odnosi się do sposobu nauczania dzieci i młodzieży. Chodzi w niej przede wszystkim o to, aby nauczać samodzielnego myślenia poprzez zdobywanie wiedzy tak, żeby nauczyciel nie ingerował w nią bezpośrednio⁹. Zaprezentowane zasady pracy z uczniem są skuteczne, jeśli w procesie kształcenia nauczyciel zezwoli dziecku na ponoszenie porażek.

Zezwolenie na ponoszenie porażek

Porażek w życiu nie da się uniknąć. Z tego powodu lepszym rozwiązaniem jest pozwolenie dziecku na ich ponoszenie, a nie ochrona przed nimi. Uczeń nabywa wówczas doświadczenia w zrozumieniu, że niepowodzenia istnieją, poszerzają wiedzę i nie są życiową tragedią. Nauczyciel powinien uświadomić dziecku, że porażka nie jest miłym uczuciem, ale warto nauczyć się radzenia sobie z nią i wyciągania z niej wniosków na przyszłość. Jeśli dydaktyk będzie chronił dziecko przed niepowodzeniami, uczeń nie będzie umiał w dorosłym życiu radzić sobie z porażkami.

Ważne jest, aby dziecko uświadomiło sobie, że porażki nie uniknie ten, kto dąży do osiągnięcia jakiegoś celu. W to wpisują się zarówno niepowodzenia na etapie edukacji, jak i w dorosłym życiu. W literaturze specjalistycznej dostępne są opracowania dotyczące sposobu diagnozowania, zapobiegania i przezwyciężania niepowodzeń. Porażką szkolną współczesnego ucznia jest brak opanowania określonego w podstawie programowej materiału¹⁰ lub brak sukcesu w olimpiadzie przedmiotowej. Patrząc z tego punktu widzenia na porażkę, jest ona niewątpliwie zjawiskiem negatywnym, nad którym trzeba pracować. Jednak doświadczanie niepowodzenia w wielu innych sytuacjach, z którymi styka się dziecko, można ocenić jako korzystną stronę porażki.

⁹ I. Fechner-Sędzicka, *op. cit.*, s. 13.

¹⁰ J. Poziemska, *Porażka w dyskursie edukacyjnym*, s. 181, <https://przegladpedagogiczny.ukw.edu.pl/archive/article/178/porazka-w-dyskursie-edukacyjnym/article.pdf> [dostęp 30.03.2022].

Pozytywne postrzeganie porażek przez dzieci i młodzież

Ucząc dziecko radzenia sobie z porażkami, warto rozpocząć od wyjaśnienia, żeby zarówno mniejsze, jak i większe niepowodzenia życiowe nie oddziaływały na nie w dużym stopniu. Pozytywny efekt można osiągnąć przez optymistyczne podejście do porażki. Jest to styl, w którym dziecko doświadczające niepowodzenia stwierdza, że jest ono jednorazowe. Nie obwinia się myśleniem, że zawsze coś robi źle, godzi się z poniesioną porażką i potrafi realnie stwierdzić, czy poniosło ją z własnej winy, czy z powodu niesprzyjających okoliczności. Nie boi się realizować kolejnych działań. Dziecko nie-nauczone optymistycznego podejścia do porażki, w momencie zetknięcia się z nią stwierdza, że zawsze wszystko robi źle i jest do niczego. Taki sposób reakcji na niepowodzenia jest pesymistyczny. Ucząc młodego człowieka katastroficznego podejścia do porażki, nauczyciel osiąga negatywny efekt edukacji w kwestii przygotowania do wykonywania pracy zawodowej i radzenia sobie w życiu osobistym.

Osoba doświadczająca porażki przeżywa trudne emocje. Ważne jest, aby potrafiła sobie z nimi radzić. Zadaniem nauczyciela jest okazanie zainteresowania niepowodzeniem dziecka, a następnie wspólne poszukanie czego można się nauczyć z poniesionej porażki. Z drugiej strony istnieje zagrożenie rutyną. Występuje ona w sytuacji, gdy dziecko zetknęło się wielokrotnie z porażką. Żeby uniknąć efektu rezygnacji z zaangażowania w dążenie do osiągnięcia założonego celu, warto uświadomić dziecku, że działanie, którego się podejmie nie zawsze musi zakończyć się sukcesem. Mimo to do realizowanego zadania należy się rzetelnie przygotować. Dobrze wyjaśnić uczniowi, że porażka nie jest końcem, lecz początkiem, a nauka na błędach pozwala się doskonalić.

Dzieci będą akceptowały niepowodzenia, jeżeli nauczyciel wyjaśni im, jakie korzyści z nich wynikają. Istnieje wiele sytuacji, które sprzyjają uświadomieniu pozytywnych stron porażki. Jedną z nich jest powszechnie panujący korporacyjny kult dążenia do osiągnięcia celu przez rywalizację, aby za wszelką cenę pokonać innych. Nie wpływa to dobrze na rozwój dziecka. Warto wdrażać w szkołach ćwiczenia uczące reguły, że uczeń robi coś dla siebie. Jeśli człowiek od dziecka wzrasta w przeświadczeniu, że celem jest pokonanie innych, w życiu dorosłym będzie postępował podobnie. Wykonując pracę zawodową, będzie kierował się chęcią zwycięstwa, a nie chęcią rozwijania siebie. Uczenie się na błędach innych jest kolejną sytuacją, która uświadamia, że porażka jest zjawiskiem pozytywnym. Warto wpoić dziecku tę umiejętność. Uczeń dowiaduje się, że obserwując niepowodzenia ludzi, będące efektem ich zaniedbań, sam może

uniknąć porażki, gdy znajdzie się w podobnej sytuacji. Inna pozytywna strona porażki jest związana z jej przepracowaniem. Polega to na przyjrzeniu się przyczynom pojawiającej się klęski. Należy zastanowić się, które elementy porażki są spowodowane wyłącznie działaniem ucznia, a które innymi czynnikami. Tylko tak dogłębna analiza pozwoli wyeliminować popełnione błędy podczas kolejnych działań oraz uświadomić sobie, że nie na wszystko mamy wpływ. Jednym z korzystnych efektów wynikających z poniesionej porażki, o którym warto wspomnieć, jest uczenie się dzieci od dorosłych. Wskazane jest uświadomienie dziecku, na przykładzie swoich porażek, że każdy człowiek ich doświadcza. Wówczas młody człowiek uczy się, jak należy rozwiązywać problemy lub jak je akceptować, jeśli są nierozwiązywalne.

Chcąc osiągnąć efekt pozytywnego postrzegania porażek przez dzieci, warto nauczyć je akceptowania niepowodzeń. Ten rezultat edukacyjny można osiągnąć, wdrażając różne metody dydaktyczne. Jedną z nich można wykorzystać w sytuacji, w której dziecko nie jest zadowolone z efektów pracy. Nie należy go wtedy przekonywać, że jego dzieło jest bardzo dobre. Warto wysłuchać ucznia i poszukać wspólnie rozwiązań. Kolejna metoda to niekrytykowanie pomyłek popełnionych przez ucznia. Innym narzędziem może być unikanie porównywania porażki dziecka z sukcesem innego dziecka. Dobrą metodą nauki akceptowania porażek jest niewykonywanie zadania za ucznia. Kolejne dwa sposoby uczenia akceptowania niepowodzeń są skrajne. Jeden polega na tym, by nie zmuszać lub zachęcać ucznia do udziału w przedsięwzięciach, które wykraczają poza jego umiejętności. Z kolei drugi zakłada, że nie należy zniechęcać do realizacji działań ambitnych, jeśli dziecko tego chce. Zabranianie w tym przypadku jest wprawdzie spowodowane obawą przed niepowodzeniem, ale hamuje rozwój dziecka. Inną metodą nauki, która pomoże zaakceptować porażkę, będzie wyjaśnienie dziecku, że odczuwanie zagrożenia w związku z przeżyтыми niepowodzeniami i bólu po każdym z nich jest naturalne. Kluczową metodą uczenia akceptowania porażek jest wyjaśnienie dziecku, że nie należy rozpamiętywać niepowodzenia. Dobrze, kiedy uczeń uświadomi sobie, że porażka go spotkała i tego zdarzenia nie da się cofnąć. Nierozpamiętywanie polega na tym, aby patrzeć w przyszłość i nie wracać do przeszłości. Warto wytłumaczyć uczniowi, że jeśli spotka go niepowodzenie, powinien zastanowić się nad tym, co udało mu się w życiu zrealizować. Gdy porówna osiągnięcia z porażką – zauważy, że w życiu spotkało go też wiele dobrego. W momencie doświadczenia porażki, uczeń powinien się skupić na tych pozytywnych osiągnięciach.

Kształcąc dzieci i młodzież w zakresie pozytywnego postrzegania niepowodzeń, warto odnieść się do obecnie panującego kultu, że człowiek wszystko musi mieć na już. Jest to jedna z przyczyn lęku przed porażką. Ucząc dziecko radzenia

sobie z takimi obawami, dobrze jest przeszkolić je w zakresie wytrwałości i pracowitości w procesie dążenia do obranego celu. Takie podejście nauczy dziecko postrzegać porażkę jako pozytywne doświadczenie.

Porażki z dzieciństwa kształtowaniem życia

Ludzie starsi mają z natury większe życiowe doświadczenie. Stąd też to oni przygotowują do funkcjonowania w dorosłości młode pokolenie, ucząc tego, co potrafią¹¹. Kształcenie jest zarówno nauczaniem, uczeniem się, jak i wychowywaniem. Wpływa ono na rozwój psychiczny człowieka¹². Niestety wiele współczesnych szkół koncentruje się wyłącznie na nauczaniu, a wychowanie jest często pomijane. Tymczasem to w procesie wychowania wskazane jest poświęcenie czasu porażce. Jedną z kwestii wartych wyjaśnienia dziecku jest unikanie porażek. Jeżeli już w dzieciństwie człowiek zetknął się z niepowodzeniami, przepracował je, wyciągnął z nich odpowiednie wnioski – w życiu dorosłym wie, jak się przed nimi ustrzec. Kolejną trudnością do opanowania jest umiejętność przegrywania. Zarówno uczeń, jak i osoba dorosła skupiona wyłącznie na sukcesach nie będzie umiała przegrywać, jeśli sukcesu wymaga od niego otoczenie. Współczesny świat oczekuje wyłącznie triumfu. Im szybciej nauczymy dziecko akceptować porażki, tym lepiej dla niego. W przeciwnym razie w dorosłym życiu każde niepowodzenie będzie traktowało jako życiową tragedię. Dobrze jest nauczyć dziecko przyznawania się do porażek przed otoczeniem. Wtedy łatwiej będzie się na nie godzić.

Nauczyciel, chcąc uczyć i wychowywać młode pokolenie, powinien być świadomy faktu, że porażki, których człowiek doświadcza w dzieciństwie, kształtują jego całe życie. Ważna jest też świadomość dydaktyka, że dziecko przed pójściem do szkoły właściwie uczy się na swoich błędach oraz od osób dorosłych. Tak samo powinno się uczyć, gdy jest ono w wieku szkolnym. Dlatego niepotrzebnie od uczniów wymaga się samych sukcesów i głównie na dzieciach je osiagających nauczyciele skupiają swoją uwagę. Nie uświadamiają oni sobie, że dzięki doświadczeniu porażek można się najwięcej nauczyć. Młody człowiek musi zrozumieć, że po poniesionym niepowodzeniu jest czas na złe emocje, a następnie na analizę błędów. Jedyne wyćwiczenie takiej postawy przez doświadczenie w dzieciństwie pomoże w życiu dorosłym radzić sobie z porażkami.

¹¹ M. Szymański, *op. cit.*, s. 76.

¹² *Ibidem*, s. 87.

Podsumowanie

Współczesna szkoła skupiona głównie na uczniach osiągających sukcesy wymaga radykalnej reformy w tym zakresie. Porażka powinna być traktowana w „szkole jutra” jako szansa na rozwój człowieka. Chcąc dokonać opisanej zmiany w systemie edukacji, należy wdrożyć w procesie kształcenia i wychowania szereg metod uczących przeżywania i akceptowania porażki. Jedną z nich jest jej przepracowanie. Uczeń po przeżytym niepowodzeniu powinien określić swoje odczucia, porozmawiać z osobą życzliwą na ten temat, wyciągnąć wnioski, zaplanować jak rozwiązać problem i jak postąpić w przyszłości, a następnie nie zniechęcać się do dalszych działań. Nadmierne koncentrowanie się na sukcesie uczy przesadnego perfekcjonizmu w dorosłości. W dłuższej perspektywie wywiera to niekorzystny wpływ na życie człowieka. Rolą nauczyciela jest zarówno wspieranie dzieci po przeżytej porażce, jak i pokazanie, że dzięki rzetelnej pracy można uniknąć niepowodzenia w przyszłości oraz rozwijać swoją wiedzę. Człowiek, który nauczy się akceptować porażki, nabywa umiejętność wytrwałości i pokory. Nauczyciele często uważają, że dzieci potrzebują pomocy, aby osiągnąć sukces, zapominając o tym, że to człowiek ponoszący porażkę potrzebuje wsparcia i pomocy. Przyjęcie błędnego podejścia do wychowania w tym zakresie wynika z faktu, iż świat współczesny z jednej strony wywiera na dzieciach presję do bycia idealnymi, a z drugiej strony dorośli rozwiązują za dzieci problemy, bo tego też wymaga współczesny świat. W efekcie człowiek tak wychowany, w dorosłym życiu nie będzie w stanie poradzić sobie z porażkami. Kolejnym sposobem, który pozwoli zaakceptować porażkę, jest uświadomienie dziecku, że sukces nie zawsze oznacza bycie uznanym oraz, że składa się na niego talent połączony z wytrwałością. Uczeń powinien wiedzieć, że jeśli człowiek coś tworzy, istnieje ryzyko porażki. Dobrze jest uczyć dzieci, że najważniejszą osobą, która może pomóc w momencie pojawienia się niepowodzenia jest ten sam, który go doświadcza. Zatem należy wewnątrznie popracować nad umiejętnością radzenia sobie z porażką. Warto nauczyć dzieci i młodzież analizowania mocnych stron i wyciągania wniosków, jak je rozwijać. Swoje niedoskonałości korzystniej jest zaakceptować i poprawić w mniejszym zakresie. Dobrze jest uświadomić uczniom, że tak postępują ludzie sukcesu. Zdają sobie sprawę z tego, co chcą osiągnąć i pracują nad tym z wykorzystaniem swoich mocnych stron. Na swoich słabych punktach się nie skupiają. Otoczenie, widząc tylko ich sukcesy, błędnie postrzega ich jako ludzi idealnych. Innym sposobem, który nauczy dziecko akceptowania i przeżywania porażki, jest zaprzestanie przez nauczycieli wpajania dziecku, że musi być najlepsze w klasie lub powinno osiągać sukces. Nie da się na etapie szkoły, studiów, czy życia

zawodowego osiągać wyłącznie sukcesów. Korzystniej jest mówić dziecku, żeby było świadome, że osiągnięcie sukcesu będzie bardzo trudne i trzeba na niego zapracować. Tylko wtedy uczeń jest gotowy na zaistnienie porażki. Tą metodą dydaktyk nauczy dziecko rzetelnej pracy w dążeniu do postawionego sobie celu. Uświadomienie uczniowi, że osiąganie samych sukcesów i niedoświadczanie żadnych porażek nie daje motywacji do dalszego rozwoju, jest również bardzo ważne. Wiedzę tę można przekazać na przykładzie przeżywania sukcesu, którego doświadcza człowiek. Jest on szczęśliwy chwilowo. Nie zastanawia się, jak doszło do zwycięstwa. Porażka natomiast zmusza do refleksji i pracy nad sobą. Jest też sposobem na zdobywanie wiedzy, dlatego należy ją postrzegać jako zjawisko pozytywne.

W kwestii porażki należy pamiętać też o nauczaniu dziecka tolerowania niedoskonałości. Umiejętność ta pozwoli uczniowi na niezależność i zdolność do osiągnięcia postawionych przed sobą celów zawodowych czy osobistych w dorosłym życiu. Dzieci chronione przed porażkami nigdy nie nauczą się odporności na stres. Zrażą się do podejmowania kolejnych wyzwań. Modne współcześnie tzw. bezstresowe wychowanie powoduje, że człowiek jako dziecko i później osoba dorosła, nie potrafi sobie poradzić z najmniejszymi potknięciami.

„Szkoła jutra” powinna być miejscem koncentrującym uwagę na wszystkich uczniach. Wśród nich są dzieci zdolne, przeciętne i z problemami edukacyjnymi. Wszystkie one będą ogniwami rynku pracy. Z tego względu każdemu uczniowi należy się uwaga nauczyciela, ponieważ rolą szkoły jest przygotowanie młodego pokolenia do pracy zawodowej. Analizując zaprezentowane w artykule argumenty odnoszące się do niepowodzeń, nietrudno zauważyć, że porażka jest najlepszym nauczycielem i sposobem na zdobywanie wiedzy.

Bibliografia

- Cichosz M., *Pedagogika społeczna. Zarys problematyki*, Kraków 2014.
- Fechner-Sędzicka I., *Model pracy z uczniem zdolnym w szkole podstawowej*, Warszawa 2013.
- Poziemska J., *Porażka w dyskursie edukacyjnym*, Bydgoszcz 2015, <https://przeglad-pedagogiczny.ukw.edu.pl/archive/article/178/porazka-w-dyskursie-edukacyjnym/article.pdf> [dostęp 30.03.2022].
- Szymański M., *Socjologia edukacji. Zarys problematyki*, Kraków 2013.
- <https://sjp.pwn.pl/sjp/porazka;2505221.html> [dostęp 30.03.2022].
- <https://sjp.pwn.pl/sjp/sukces;2576536.html> [dostęp 30.03.2022].